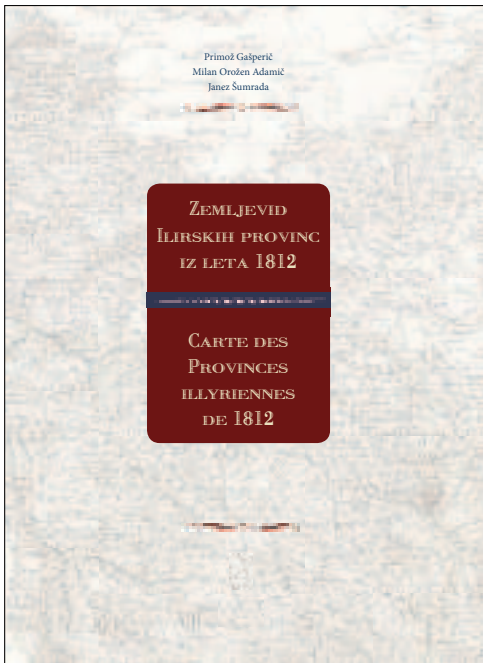

KNJIŽEVNOST

Primož Gašperič, Milan Orožen Adamič, Janez Šumrada:
Zemljevid Ilirskih provinc iz leta 1812 / Carte des Provinces illyriennes de 1812
 Ljubljana 2012: Založba ZRC, 114 strani, ISBN 978-961-254-390-7

Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU je ob šestdeseti obletnici delovanja svojega Oddelka za tematsko kartografijo skupaj z Arhivom Republike Slovenije izdal faksimile zemljevida Ilirskih provinc Gaetana Palme iz leta 1812 s spremljajočo znanstveno monografijo in tako nadaljeval z izdajanjem zgodovinsko pomembnih kartografskih del. Leta 2006 je ob šestdesetletnici inštituta izdal faksimile Atlanta, prvega atlasa sveta v slovenskem jeziku. Nič nenavadnega ni, da inštitut obletnice proslavlja prav z izdajami tako pomembnih atlasov in zemljevidov, saj je inštitut zibelka slovenske institucionalne kartografije. Že 7. februarja 1952 je namreč skupščina Slovenske akademije znanosti in umetnosti ustanovila Kartografski zavod, ki se je leta 1979 preimenoval v Kartografski oddelek, leta 1994 pa v Oddelek za tematsko kartografijo. Svetovno odmevnost je oddelek dosegel predvsem s pripravo nekaterih temeljnih kartografskih del o Sloveniji, na primer obsežnim Geografskim atlasom Slovenije leta 1998, Nacionalnim atlasom Slovenije leta 2001 ob desetletnici samostojnosti Slovenije v slovenskem in angleškem jeziku, zemljevidom Slovenije za *National Geographic Society* leta 2006, prvim Popisnim atlasom Slovenije leta 2007 in atlasom *Slovenia in Focus* v angleškem jeziku, ki je izšel 1. januarja 2008 ob začetku slovenskega predsedovanja Evropski uniji.

Evropsko razsežnost pa ima tudi izdaja zemljevida Ilirskih provinc Gaetana Palme, saj zgodovinsko, geografsko in kartografsko povezuje Slovenijo in Francijo.

Faksimile zemljevida s polnim imenom *Carte des Provinces illyriennes, comprenant la Bosnie l'Herzégovine le Monténéro et quelques pays adjacens* ima dolžino 124 cm, širino 93 cm, shranjen pa je v tulcu. Zemljevid sestavlja štiri enako veliki listi, ki merijo po 62 krat 46 cm.

◀ *Slika: Zemljevid Ilirskih provinc z Bosno, Hercegovino, Črno goro in nekaterimi sosednjimi deželami (Gaetano Palma, 1812).*

Na prvem listu so prikazana ozemlja današnje Vzhodne Tirolske, Avstrijske Koroške, vzhodne Italije, Slovenije in Hrvaške. Navedena so imena območij: Koroška (*Carinthie*, označena z rimsko I), Istra (*Istrie*, II), Kranjska (*Carniole*, III), civilna Hrvaška (*Croatie Civile*, IV), Vojna Krajina (*La Croatie Militaire*, VII), ozemlje Hrvaške pod turško oblastjo (*Croatie Turque*, VIII).

Na drugem listu so območja Slavonije, Srema do Beograda, tok Donave vzhodno od Beograda do današnje meje z Romunijo ter severni del Bosne do Save in Drine.

Na tretjem listu je prikazana srednja Dalmacija (*Dalmatie*, V) južno od otoka Lošinja do otokov Brača in Hvara, na kopnem pa severno od gorskega grebena Velebita in Dinare.

Na četrtem listu so prikazana ozemlja južne Dalmacije, bivše Dubrovniške republika (*Province de Raguse*, VI), Bosne (*Bosnie*, IX), Hercegovine (*Herzegovine*, X) in Črne gore (*Montenero*, XI).

Relief je narisano z različno dolgimi, širokimi in usmerjenimi črticami. Ceste so razložene v legendi. Delijo se na glavne poti (*Grande Route*), označene z vzporednima črtama, kolovozne poti (*Chemin Carrossable*), označene s pikčasto in neprekinjeno črto, in pešpoti (*Chemin pur les Pietons et Chevaux*), označene s črto. Kraji so glede na velikost razdeljeni v štiri kategorije: glavno mesto (*VILLE CAPITALE*), sedež province (*CHEF-LIEU de Province*), sedež okraja (*Chef-Lieu de District*) ter trgi (*Bourg*) in vasi (*Village*). Označeni so z različno pisavo in s krogi, v katerih leži večja ali manjša pika. Zunanjo mejo Ilirskih provinc (*Limite d'Etat*) ponazarjajo križci, meje med provincami (*Limite de Province*) pa pikice. V legendi so razložene tudi oznake za poštne postaje in razdalje (*Relai de Poste*, *Une Poste*). Merilo zemljevida je približno 1 : 650.000.

Barvna monografija meri 270 krat 365 mm. Oblikoval jo je Andrej Furlan v francoskih oziroma slovenskih nacionalnih barvah. Celotno besedilo je v slovenskem in francoskem jeziku. Prevod v francoščino je prispevala Florence Gacoin Marks. Poleg Uvodne besede in Predgovora jo sestavlja 8 poglavij.

Janez Šumrada podaja zgodovinski opis Državnopravnega statusa Ilirskih provinc s kratkim pregledom upravne ureditve (strani 8 do 33) in Oris nekaterih dosežkov francoske kartografije ob vzhodnem Jadranu in v vzhodnih Alpah (strani 34 do 45). Primož Gašperič in Milan Orožen Adamič sta prispevala poglavji Opis zemljevida »Carte des Provinces illyriennes, comprenant la Bosnie l'Herzegovine le Monténéro et quelques pays adjacens« (strani 46 do 58) in Pomanjšana karta Ilirskih provinc z mejami in najpomembnejšimi naselji (strani 59 do 61). Bolj tehnična pa so končna poglavja. Josip Kalanović, Adrijan Kopitar, Janez Šumrada in Ornata Tadin so pripravili Razpredelnico upravne razdelitve Ilirskih provinc (strani 62 do 77), Primož Gašperič je izdelal Pojasnila k imenskemu kazalu (strani 78 do 79) in skupaj z Renato Šolar še Imensko kazalo z lego po kvadrantih (strani 80 do 83). Sledi Reprodukcijska zemljevida Ilirskih provinc (strani 84 do 109), monografijo pa sklenejo Viri in literatura (strani 110 do 114).

Zemljevid Ilirskih provinc je delo danes skoraj neznanega avtorja Gaetana Palme, kljub temu pa sodi med najbolj kakovostne kartografske izdelke časa, v katerem je nastal. Razmeroma veliko merilo in za tisti čas zelo kakovosten kartografski prikaz reliefa ter razčlenitev nekaterih kartografskih elementov so glavne odlike zemljevida.

Dvestota obletnica nastanka tega, za nas Slovence še posebej zanimivega kartografskega izdelka je bila res izvrstna priložnost za izdajo njegovega faksimila. Največja zahvala za uresničitev večletnega slovensko-francoskega projekta velja trem glavnim avtorjem, ki so za njegovo uresničitev vložili res veliko znanstvenega dela in organizacijskega truda.

Drago Perko

Bojan Erhartič:
Geomorfološka dediščina v Dolini Triglavskih jezer
Geografija Slovenije 23

Ljubljana 2012: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 187 strani, 87 slik, 25 preglednic, ISBN 978-961-254-365-5

Si predstavljate geografa, ki se meni nič, tebi nič sprehodi z roba Komarče mimo Triglavskih jezer in ostane pri tem povsem ravnodušen? Seveda ne, kaj šele, ko enkrat zavije vstran z glavne, na številne stranske poti in v prostranstvo brezpotij. Prav slednja si je avtor obsežne znanstvene monografije zelo podrobno ogledal ter jih sistematsko obdelal. Delo je vsebinsko izjemno sistematično urejeno in posega na področje varstva naravne, natančneje geomorfološke dediščine. Prvič imamo zbrano na enem mestu vse, kar smo želeli vedeti o tej naši prelepi dolini, pa si do sedaj nismo upali vprašati ali pa so ostala naša vprašanja s polovičnimi odgovori. Spomnimo, prihodnje leto bo minilo 90 let, odkar so jo z varstvenim odlokom zavarovali kot prvo takšno območje pri nas.

V knjigi imamo vse kot na pladnju – razlago temeljnih pojmov geodiverzitete in geomorfološke dediščine ter z njima povezanega vrednotenja naravnih vrednost oziroma narave. Tu velja opozoriti na pionirski pregled pojma vrednota ter metod za vrednotenje narave v Sloveniji in nežive narave po svetu. Osrednji del je namenjen predstavitvi širšega območja Julijskih Alp s poudarkom na njihovem delu v okviru Triglavskega narodnega parka ter podrobnejši predstavitvi Doline Triglavskih jezer. Na območju slednje je opravil avtor tudi podrobno geomorfološko analizo ter vrednotenje geomorfološke dediščine. Gre za vsekakor najbolj zanimivi in ne nazadnje tudi najboljšežnejši poglavji v knjigi, ki sta za bralce z afiniteto do geografske literature kot ocvirki ali pa smetana na torti (če ste med vegetarijanci ...). Na temelju analize in po skrbnem vrednotenju ter nazorni kartografski predstavitvi, nam avtor ob koncu postreže še z dodatnimi »sladkorčki« – novimi predlogi geomorfološke dediščine v Dolini Triglavskih jezer.

Črnega jezera, Velikega jezera (Ledvička), škrapelj, laštov, makrožlebičev, škavnic, vrtač, kotličev in drugih znamenitosti Doline Triglavskih jezer ni dovolj samo občudovati, temveč jih moramo tudi spoznati. Šele to nam omogoča, da takšna območja še bolj varujemo in jih po potrebi tudi zavarujemo. Prav v tej dolini je še nekaj biserov, ki bi jih veljalo na primeren način predstaviti njenim vse bolj številnim obiskovalcem. Prav (pre-)strog varstveni režim je lahko v nekaterih primerih zaviralni dejavnik pri udejanjanju prej omenjenih izhodišč, ki so zapisana kot vodila Triglavskega narodnega parka – spoznati- doživljati-razumeti. Avtor se ukvarja tudi s splošnim in zemljepisnim imenoslovjem posameznih reliefnih oblik, pa tudi z njihovo primerjavo v drugih podobnih alpskih pokrajinah. Pri razlagi nekaterih reliefnih oblik se avtor vrača k ustaljeni metodi shematskih prikazov z odličnimi in nazornimi ilustracijami Marijana Pečarja, ki so kot nalašč za osvežitev mestoma tako vsebinsko kot tudi po videzu zastarelih naravovarstvenih predstavitev na različnih informacijskih panojih v Triglavskem narodnem parku. Z njimi je avtor smiselno zaokrožil predstavitev tiste geomorfološke dediščine, katere nastanek je prav na ta način najenostavneje razložiti. Seveda ne moremo mimo odličnih in skrbno izbranih fotografij avtorjevega »tretjega očesa«, po katerih je sicer vse bolj znan tudi izven geografskih in naravovarstvenih krogov.

A vrnimo se za hip nazaj, k osrednjemu, najobsežnejšemu delu raziskave. Zaradi drobljenja reliefnih oblik, njihove zelo različne velikosti in večjega naravovarstvenega pomena območij z njihovo veliko gostoto ter raznovrstnostjo oblik, je relief ovrednoten po 17 enovitih geomorfoloških enotah. Uporabljena je švicarska metoda, ki jo sestavljajo osrednja oziroma znanstvena merila vrednotenja (redkost, tipičnost, celovitost, paleogeografska vrednost), dopolnjena z dodatnimi merili (ekološka, estetska, kulturna, ekonomska vrednost). Rezultat reliefne analize in vrednotenja geomorfoloških enot so kartografska, tabelarična, slikovna in opisna predstavitev območij geomorfološke dediščine v Dolini Triglavskih jezer. Podani so tudi predlogi podelitve statusa naravne vrednote in zavarovanja.

V zadnjih desetletjih je bila težnja po opisovanju in vrednotenju pestrosti narave najmočnejša na področju biologije, kjer je naraščala zaskrbljenost zaradi izumiranja vrst in izgube njihovih habitatov, kar je privedlo do nekaterih mednarodnih sporazumov. Tudi v Sloveniji je bilo ohranjanju biodiverzitet namenjene precej pozornosti na vseh ravneh družbe. Izraz varstvo narave se tako pogosto uporablja kot sopomenka za varstvo živali in rastlin. V veliki meri se lahko temu izognemo s primerjavo z drugimi zavarovanimi območji po svetu, kjer se pozna, da ima avtor ogromno kilometrino.

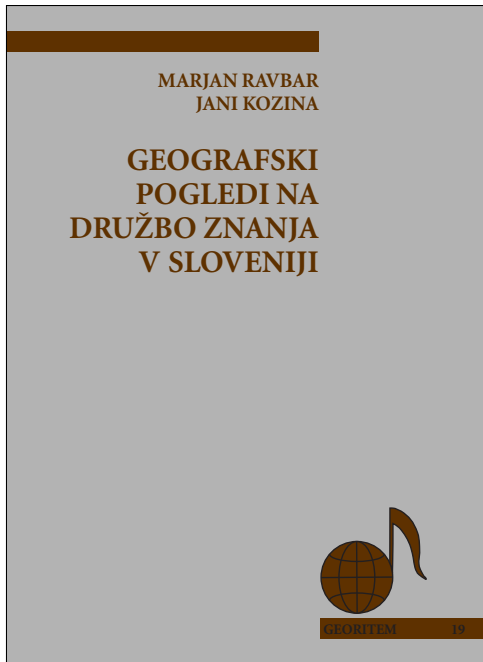
Ob priložnosti enega od mnogih predavanj v zadnjih letih je avtor zapisal: »V varstvo narave vpeti geografi, geomorfologi in geologi so v devetdesetih letih prejšnjega stoletja za opisovanje pestrosti nežive narave začeli uporabljati izraz geodiverziteteta. Kljub mnogim poskusom je izraz v številnih državah, tudi Sloveniji, še neuveljavljen, tako v izobraževanju, med splošno javnostjo kot tudi na upravljaljski ravni. Pa vendar je poznavanje in preučevanje geodiverzitet pomembno za usmerjanje trajnostnega razvoja, pomembno je za znanost, saj je učilnica v naravi, ne smemo pa spregledati niti njenega kulturnega in ekološkega pomena.« S pričujočim delom je avtor brez dvoma potrdil, da bi morali biti med prvo poklicanimi pri varstvu naravne dediščine prav geografi, saj imamo ves čas pred očmi celovitost in interdisciplinarnost, ki sta nujni pri tovrstnih raziskavah. Knjiga bo sčasoma gotovo postala brevir za častilce nežive narave ter tega čudovitega koščka naše dežele.

Miha Pavšek

Marjan Ravbar, Jani Kozina:
Geografski pogledi na družbo znanja v Sloveniji
Georitem 19

Ljubljana 2012: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 79 strani, 23 slik, 12 preglednic, ISBN 978-961-254-373-0

Knjiga Geografski pogledi na družbo znanja v Sloveniji avtorjev Marjana Ravbarja in Janija Kozine ponuja zanimiv pogled na znanje kot četrti dejavnik gospodarskega napredka, poleg surovin, dela in kapi-

tala. Avtorja namreč ugotavljata, da nove oblike znanja ne nastopajo povsod, istočasno in enakomerno, temveč pronicajo zgolj iz določenih inovacijskih središč in povečujejo razlike v regionalni razvitosti.

V prvem delu knjige so predstavljene raziskave o družbi znanja, regionalnih inovacijskih sistemih in njihovem prispevku h gospodarski rasti, ki so v znanstveni literaturi že uveljavljene. Avtorja sta se osredotočila na razsežnosti družbe znanja in njene učinke v pokrajinski podobi, hkrati sta poskušala opredeliti dejavnike, ki vplivajo na razvoj družbe znanja, razjasnila pa sta tudi osnovno izrazje, ki je že uveljavljeno v znanstveni literaturi. Tako kot na številnih področjih, tudi opredeljevanje družbe znanja ni enotno. Mednarodno sprejete skupne definicije (še) ni, razpon pojmovanja družbe znanja pa sega od ozkih interpretacij učinkov tehnoloških inovacij do kompleksnejših razprav, ki segajo na področje sociologije, ekonomije in geografije. Avtorja sta se v knjigi oprla na geografske analize povezanosti med tehnološkim razvojem, faktorji konkurenčnosti in gospodarskimi učinki. Izhajala sta iz podmene, da je gospodarska učinkovitost v pokrajini povezana s kakovostjo človeškega kapitala, kjer so inovacije predpogoj za družbeni napredek, konkurenčnost in razvojni uspeh.

Družba znanja ima tehnično-tehnološke, ekonomskogeografske in regionalnogeografske razsežnosti. V knjigi je za vsako od njih opredeljena skupina kazalnikov, njihov izbor pa je operacionaliziran do te mere, da so statistično dosegljivi, za bralca razumljivi ter hkrati nazorni. Prva skupina kazalnikov, ki pokriva tehnično-tehnološko razsežnost, zajema tehnološki vidik in vidik infrastrukturne opremljenosti. Kazalniki ekonomskogeografske razsežnosti družbe znanja vrednotijo vidik trga delovne sile, talentov in naložb. V tretji skupini kazalnikov, ki so regionalnogeografske narave, pa so zajeti vidiki izobrazbe, človeških virov in velikosti vplivnega območja. Avtorja sta se v knjigi osredotočila na dve glavni raziskovalni vprašanji. Najprej sta raziskala ključne dejavnike družbe znanja v Sloveniji in njihovo medsebojno povezanost. Glede na to, da gre za kompleksen pojav, sta se odločila za celovitejše vrednotenje z upoštevanjem več spremenljivk v obliki faktorjske analize. V drugem delu analize sta želela preveriti, ali je Slovenijo moč razdeliti na območja s podobnimi značilnostmi družbe znanja. Z uporabo metode razvrščanja v skupine sta oblikovala tipologijo občin glede na dejavnike družbe znanja

in občine uvrstila v pet tipov: od razvojno-tehnoloških središč do nerazvitih območij. Sledila je tudi regionalnogeografska analiza družbe znanja v Sloveniji, ki je pokazala, da je razlog gospodarskih disparitet pogosto regionalna proizvodna usmerjenost, ključno vlogo pri tem pa imata izobrazbena sestava in infrastrukturna opremljenost, ki vplivata na gospodarsko sestavo območij in hitrost strukturnih sprememb.

Pomembno sporočilo knjige je spoznanje, da dejavniki družbe znanja niso zmanjšali, niti premostili razlik med regijami, ampak so jih utrdili oziroma celo poglobili. Avtorja zato v sklepu razmišljata, kako v prihodnje usmerjati razvoj, ki bi nas približal družbi znanja, kakršno poznamo v gospodarsko uspešnejših oziroma razvitejših državah sveta in na katero v svojih razvojnih dokumentih (že skoraj dve desetletji!) stavi tudi Evropska unija.

Nika Razpotnik Visković

Janez Nared, David Bole, Matej Gabrovec, Matjaž Geršič, Maruša Goluža, Nika Razpotnik Visković, Petra Rus:

Celostno načrtovanje javnega potniškega prometa v Ljubljanski urbani regiji

Georitem 20

Ljubljana 2012: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 89 strani, 27 slik, 2 preglednici, ISBN 978-961-254-402-7

Pisec predgovora Marjan Ravbar ugotavlja, da so sodobni družbenogospodarski procesi, kot so globalizacija, prehod v informacijsko družbo, porast mobilnosti, množična motorizacija, oblikovanje novih mrežnih struktur in decentralizacija gospodarskih dejavnosti, povzročili intenzivno preobrazbo obmestnega naselbinskega sistema. Kljub nekaterim pozitivnim učinkom, kot sta denimo zmanjševanje nasprotij

med mesti in podeželjem ter višja stopnja avtonomnosti obmestij, ima takšen razvoj številne negativne okoljske, družbene in gospodarske posledice, ki so lahko še posebej izraziti v podjetniško propulzivnih in gospodarsko uspešnih območjih, kot je na primer Ljubljanska urbana regija (LUR).

Privlačen, udoben in stroškovno ter časovno konkurenčen javni prevoz lahko bistveno omili posledice okoljsko in prostorsko škodljive suburbanizacije, obenem pa ima številne pozitivne družbene učinke. Ti se med drugim kažejo v izboljšanju kakovosti življenja, kar še posebej velja za določene skupine prebivalstva, ki si iz takšnih in drugačnih razlogov ne morejo privoščiti potovanja z avtomobilom. Kakovosten javni prevoz hkrati zmanjšuje družbeno neenakost, krepi stike med ljudmi in zmanjšuje izdatke za osebno mobilnost. Slovenija je z 14,9 % finančnih sredstev, ki jih v ta namen porabijo gospodinjstva, celo na drugem mestu med evropskimi državami!

Knjiga 'Celostno načrtovanje javnega potniškega prometa v Ljubljanski urbani regiji' obravnava različne vidike urejanja javnega potniškega prometa v LUR, pri čemer je izpostavljeno sodelovanje Ljubljane kot metropole z njenim funkcijsko povezanim zaledjem. Avtorji knjige so se vsekakor lotili zelo aktualne teme, ki predstavlja izziv številnim metropolitanskim regijam na poti k bolj trajnostnemu prostorske- mu in prometnemu vzorcu ter večji kakovosti življenja. V knjigi so združeni rezultati dveh projektov – mednarodnega projekta CATCH-MR: Skupni pristopi k prometnim izzivom v metropolitanskih regijah ter podoktorskega projekta Prometna raba tal: spreminjanje in vpliv na vsakodnevno življenje.

Knjiga ima 7 vsebinskih poglavij. Uvodu in predstavitvi metod sledi tretje poglavje, v katerem so avtorji preučili temeljne družbene procese v LUR. Avtorji ugotavljajo, da je ob suburbanizaciji in dekoncentraciji ekonomskih dejavnosti za LUR značilen tudi proces centralizacije na državni ravni, ki je še pospešil zgoraj omenjene družbenogospodarske procese in v urbani regiji povzročil kopičenje človeškega, kapitalnega in gospodarskega kapitala.

V četrtem poglavju so predstavljene temeljne značilnosti dnevne mobilnosti in dostopnost javnega potniškega prometa v LUR, ki jih spremljajo privlačni kartografski prikazi. Kot ugotavljajo avtorji, je za LUR v zadnjih letih značilno povečanje prometnih tokov v vse smeri. K temu je opazno prispevala izgradnja avtocest, ki vpliva na večji obseg mobilnosti zaposlenih, pri čemer pa so se prometni tokovi povečali tudi tam, kjer se cestne povezave niso bistveno izboljšale. Razmerje med načini prevoza potnikov (*modal split*) se je med letoma 2003 in 2008 spreminjal v smer večjega deleža voženj z avtomobilom. Avtorji so preučili tudi razmerja med potovalnimi časi in frekventnost voženj. Ugotovili so, da so frekvence primerne le na štirih glavnih koridorjih javnega potniškega prometa, kar avtorje napeljuje k sklepu, da ni treba bistveno spreminjati omrežja linij, temveč le izboljševati frekvence voženj na obstoječih linijah. Pozornost si zasluži tudi ugotovitev, da je delež vozačev, ki uporabljajo javni promet, največji na območjih s časovno konkurenčno, zlasti železniško povezavo. To velja predvsem za relaciji Ljubljana–Litija in Ljubljana–Borovnica. S pomočjo uporabe geoinformacijskih orodij so avtorji preučili dostopnost do obrtno-poslovnih con, določili pa so tudi območja, kjer je glede na dovolj visoko gostoto prebivalstva smiselno organizirati javni promet.

V petem poglavju najdemo pregled dobrih praks iz Evrope in kritičen pregled izbranih ukrepov v Ljubljanski urbani regiji. Integrirani javni potniški promet v regiji, financiranje javnega potniškega prometa s cestninami, prednostno obravnavanje javnega potniškega prometa, načrtovanje dobrih prestopnih točk in izboljšanje dostopa do javnega prometa – vse to so primeri dobre prakse, ki jih najdemo marsikje v Evropi in jih vsekakor velja posnemati. Nekaj izboljšav v ponudbi javnega potniškega prometa je bilo v zadnjih letih opaziti tudi v posameznih občinah v LUR (delna tarifna integracija mestnega in medkrajevnega prometa, izgradnja P + R parkirišč ...), a sta njihova podrobnejša analiza in vrednotenje ugotovili precej šibkih točk in nedodelanosti.

Šesto poglavje daje knjigi še posebno dodano vrednost. Avtorji so v njem navedli vrsto konkretnih predlogov, priporočil in možnih rešitev za nastali položaj. Pripravili so jih na podlagi splošnih priporočil iz projekta CATCH-MR, jih dopolnili z relevantnimi spoznanji iz urbane regije ter jih prilagodili njenim potrebam. Na podlagi analiz, načel in priporočil je v knjigi predstavljena tudi idejna zasnova javnega potniškega prometa na notranjskem koridorju.

Eno od glavnih sporočil knjige je spoznanje o pomenu povezanosti prostorskega in prometnega načrtovanja za skladen razvoj, večjo kakovost bivanja ter izboljšano konkurenčnost regionalnega gospodarstva. Ob tem mora biti načrtovanje celovito, potekati pa mora na ravni celotne funkcijske regije; sektorske in upravne razmejitve morajo biti presežene. Kot navajajo avtorji, morajo biti izbrane rešitve »... premišljene, usklajene in dolgoročno vzdržne, saj so sicer lahko breme prihodnjim generacijam ...«. Avtorji ob tem opozarjajo na nujnost posodobitve celotnega sistema javnega potniškega prometa v LUR.

Kot ugotavljajo avtorji, se »... s podobnimi težavami soočajo tudi druge metropolitanske regije, le da so v iskanju rešitev velikokrat korak pred nami. Za vzor so nam lahko predvsem metropolitanske regije z integriranim javnim potniškim prometom ter hkratnim celovitim sistemom načrtovanja, ki presega sektorske pristope in vključuje vse relevantne deležnike, od katerih je v največji meri odvisna izpeljava zastavljenih ciljev ...«. Upati je, da bo k hitrejšem in bolj odločnem udejanjanju omenjenih rešitev pripomoglo tudi obravnavano delo. Odlikuje ga močna sporočilnost, pa tudi tekoče in razumljivo napisano besedilo, zato se ga vsekakor spleča vzeti v roke.

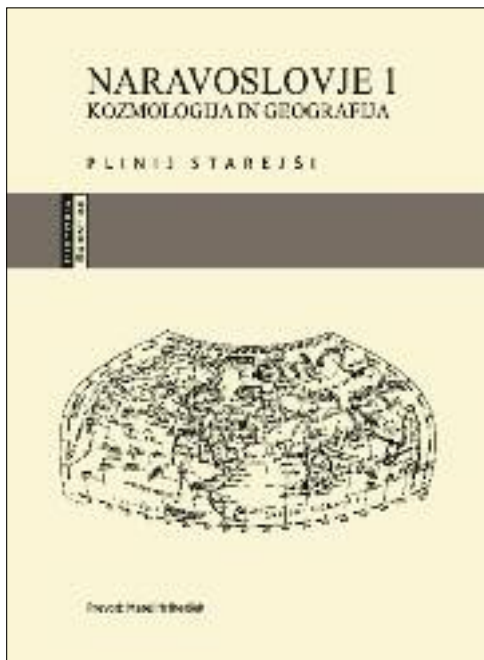
Jernej Tiran

Plinij Starejši:

Naravoslovje 1: Kozmologija in geografija, knjige 1–6

Zbirka *Historia scientiae*

Ljubljana 2012; Založba ZRC, 362 strani, ISBN 978-961-254-425-6

Obsežno delo *Naturalis historia* 'Naravoslovje', ki ga je napisal *Gaius Caecilius Secundus Plinius maior* 'Plinij Starejši', je enciklopedija antične dobe. Je eno najobsežnejših in strokovno najzahtevnejših del, kar se jih je ohranilo iz rimske antike. Plinij je vsebino črpal iz obstoječih virov. Naslonil se je na 146 rim-

skih in 327 grških piscev. V celoto je povezal obsežna esejistična besedila s področja naravoslovnih in sorodnih znanosti. Na eni strani opisuje snovi, naravne procese in pojave, na drugi pa razlaga njihov vpliv na vsakdanje življenje ljudi, tako da je njegovo podajanje znanja skladno s sodobno geografijo, ki teži k povezovanju narave in človeka.

Plinij se je rodil leta 23 v kraju *Novum Comum*, današnjem Comu v Lombardiji, umrl pa je leta 79 v kraju *Stabiae* blizu današnjega Neaplja ob izbruhu Vezuva. Je edini rimski pisec, ki se je ukvarjal s tako pisano paleto različnih znanosti. Še vedno je ena glavnih referenc za poznavanje antične geografije, kozmologije in astronomije, pa tudi antične zoologije, botanike, farmacije, metalurgije in mineralogije. Vplival pa ni le na naravoslovje, ampak tudi na umetnost, predvsem z opisi živali, na katere so se pri upodabljanju naslanjali slikarji in kiparji, in preglednim opisom antičnih ustvarjalcev in njihovih umetnin, kar je prav tako vključil v *Naravoslovje*.

Strokovna avtoriteta je ostal vse do 17. stoletja, ko je hitrejši razvoj naravoslovnih znanosti prinesel nova spoznanja in nove, sodobnejše enciklopedije. Plinija in njegovo *Naravoslovje* so spet začeli preučevati v 20. stoletju, še posebej poglobljeno pa v zadnji desetletjih, ko sodobna znanost skuša eksperimentalno potrditi ali ovreči dognanja antičnih znanstvenikov in z novimi metodami osvežiti Plinija in njegovo delo. Namreč marsikaj, kar je pred stoletjem in več veljalo za napačno, sodobne metode gledajo skozi povsem novo prizmo.

Plinijevo *Naravoslovje* ima kar 36 knjig. *Naravoslovje 1* je le prva knjiga integralnega prevoda Plinijevega dela. Skrbno ga opravlja Matej Hriberšek, ki je diplomiral iz klasične filologije, magistriral in doktoriral pa iz jezikoslovja.

V prvo knjigo je prevajalec združil 6 Plinijevih knjig: prva je kazalo vseh 36 knjig, druga se ukvarja s kozmologijo, ostale štiri pa so posvečene geografiji. Prvi dve geografski knjigi se ukvarjata z Evropo, drugi dve pa z Afriko in Azijo. Uvod v vse knjige pa je posvetilno pismo, ki ga je Plinij naslovil: Plinij Secund pozdravlja svojega cesarja Vespazijana. Z ozemljem današnje Slovenije se ukvarja predvsem zadnji del tretje knjige, torej prve knjige o Evropi.

Pri vsaki knjigi je na začetku zaradi preglednosti ponovljen seznam vsebine iz prve knjige. Majhne arabske številke označujejo poglavja latinskega izvirnika, velike arabske številke pa odstavke. Besedila v oklepajih so prevajalčeva pojasnila, ki so nujna za lažje razumevanje pomena izvirnega besedila, ki je sicer polno jezikovnih poigravanj.

Knjiga je izšla v knjižni zbirki *Historia scientiae*, ki jo ureja Matjaž Vesel, izdaja pa Založba ZRC, katere glavni urednik je Aleš Pogačnik. V tej zbirki je izšlo že več prevodov izjemnih znanstvenih del, ki so močno vplivala na nadaljnji znanstveni razvoj, na primer leta 2009 (ponatis leta 2013) knjiga O nastanku vrst Charlesa Darwina, ki je prvič izšla leta 1859.

Bralcem Geografskega vestnika, še posebej raziskovalcem in učiteljem, knjigo res toplo priporočam. A vzemite si čas, kar nekaj časa, saj branje kljub esejističnemu slogu zahteva zbranost, česar pa nam ob hitrem sodobnem življenju pogosto manjka.

Založbi ZRC pa želim, da bo kljub težkim finančnim razmeram našla dovolj sredstev in nadaljevala z razmeroma dragim, a za našo znanost izjemno pomembnim projektom izdajanja prevodov zgodovinsko pomembnih znanstvenih del v slovenski jezik.

Nekaj mesecev za prevodom je pri isti založbi in v isti zbirki izšla še spremna študija prevajalca Mateja Hriberška, ki s podrobnimi pojasnili, indeksom, biografskimi opisi virov in dvema zemljevidoma dopolnjuje in lajša branje prevoda Plinijevega *Naravoslovja 1*.

Drago Perko

Matej Hriberšek:

Po Plinijevem nebu in Zemlji

Zbirka *Historia scientiae*

Ljubljana 2013: Založba ZRC, 806 strani, 2 zemljevida, ISBN 978-961-254-462-1

Nekaj mesecev za prevodom prvih šestih knjig Plinijevega Naravoslovja, ki so kot enotno delo izšle z naslovom Naravoslovje 1: Kozmologija in geografija, je pri isti založbi in v isti zbirki izšla še spremna študija prevajalca Mateja Hriberška s podrobnimi pojasnili, indeksom, opisi virov in dvema zemljevidoma.

Knjiga ima nad 800 strani in je več kot dvakrat debelejša od prevoda prvih šestih knjig.

Sprva sta prevajalec in založba načrtovala, da bodo pojasnila dopolnjevala prevod v opombah pod črto. Med prevajanjem pa so se pojasnila tako namnožila, da bi preveč obremenila prevod. Zato sta se prevajalec in urednik odločila za posebno knjigo. Tako se bralec lahko povsem posveti prevodu, če pa ga kakšna podrobnost posebej zanima, si pojasnilo lahko prebere v tej posebni knjigi.

Knjigo sestavlja 6 poglavij: Posvetilna stran, Knjigi na pot, Seznam kratic in virov, Seznam Plinijevih virov, Komentar ter Imensko in stvarno kazalo. Najobsežnejše, dobri dve tretjini knjige, je peto poglavje, Komentar, s 562 stranmi pojasnil, ločenih po posameznih Plinijevih šestih knjigah.

Pojasnila se nanašajo predvsem na predstavitve zgodovinskih dogodkov, zgodovinskih in geografskih predstavitev mest, pokrajin, rek in drugih geografskih pojavov, primerjave prevodnih različic imen in primerjave rokopisnih različic besedil. Navedena so tudi številna sklicevanja na besedilo znotraj Naravoslovja ter na druge grške in latinske pisce.

Prevajalec ugotavlja, da je imel izjemno velike težave pri lastnih osebnih in zemljepisnih imenih, predvsem pri slovenjenju in zemljepisni legi, zato se je za dodatno pomoč obrnil na jezikoslovce, zgodovinarje, arheologe, geografe in druge strokovnjake, ki se jim v poglavju Knjigi na pot tudi poimensko zahvaljuje in celo pravi: »... Čeprav je komentar avtorsko delo spodaj podpisanega, je končni rezultat plod skupinskega dela ...«.

In res, osrednje poglavje knjige bi bilo bistveno težje razumljivo, če knjiga ne bi imela posebnega poglavja Imensko in stvarno kazalo, kjer so zapisana tudi lastna in zemljepisna imena v izvirni in slovenjeni obliki, in dveh zemljevidov z vrisanimi imeni in legami krajev na predlistu in nekaterih drugih geografskih pojavov, predvsem dežel in morij, na zalistu. Zemljevida je izdelal Oddelek za tematsko kartografijo Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU.

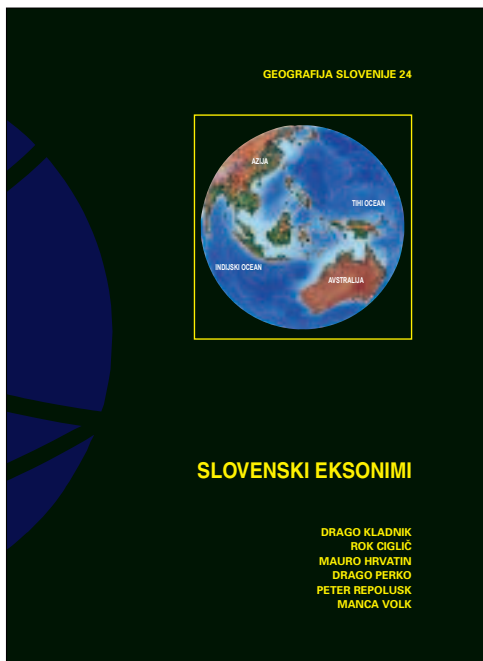
Tako si bralec lažje umesti in predstavlja določene dogodke, osebe in kraje, omenjene v prevodu Plinijevega Naravoslovja, za geografje pa je prostorska umestitev seveda še posebej pomembna.

Knjiga je nastajala v okviru triletnega projekta, ki ga je financirala Javna agencija za knjigo Republike Slovenije. V tem projektu sta bila avtorjeva najtesnejša sodelavca urednik knjižne zbirke *Historia scientiae*, Matjaž Vesel, in glavni urednik Založba ZRC, Aleš Pogačnik, za katera avtor pravi, da sta: *»... z izjemno mero potrpežljivosti in razumevanja vseskozi bdela nad mojim delom in s kopicico dobre volje poskrbela, da se je uspešno končalo; brez njunega sodelovanja bi končni rezultat projekta še zdaleč ne bil takšen, kakršen je...«*.

Drago Perko

**Drago Kladnik, Rok Ciglič, Mauro Hrvatini, Drago Perko, Peter Repolusk, Manca Volk:
Slovenski eksonimi
Geografija Slovenije 24**

Ljubljana 2013: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 244 strani, 10 slik, 21 preglednic, 51 zemljevidov, ISBN 978-961-254-412-6

Zemljepisno ime je lastno ime naselij, delov zemeljskega površja, nebesnih teles, stvarno ime pa lastno ime ustanov, organizacij, podjetij, ki je po definiciji ustaljeno in nedvoumno identificira ter indi-

vidualizira kakega izmed naštetih objektov. Vsako zemljepisno ime je vezano na strogo določen zemljepisni objekt, kar pa ne pomeni, da se ne more pojavljati več enakih zemljepisnih imen. Nastane na določeni točki časovne osi in na natanko določenem jezikovnem ozemlju. Skupek vseh zemljepisnih imen na svetu in v vseh jezikih delimo na endonime in eksonime. Endonim je ime od znotraj (*ἐνδον* = znotraj), eksonim pa ime od zunaj (*ἐξω* = brez, to je zunaj). Ljudje so od nekdaj poimenovali pojave z ene od teh dveh lokacij, torej od znotraj ali od zunaj, odvisno, ali živijo na območju poimenovanega pojava ali pa nanj gledajo iz določene razdalje. Slovenski endonimi so slovenska zemljepisna imena znotraj slovenskega etničnega ozemlja, slovenski eksonimi pa slovenska zemljepisna imena na vseh ostalih ozemljih, če se razlikujejo od endonimov na teh ozemljih. Tako je Ljubljana slovenski endonim in *Laibach* nemški eksonim za glavno mesto Slovenije, Dunaj pa slovenski eksonim in *Wien* nemški endonim za glavno mesto Avstrije. Na drugi strani London ni slovenski eksonim za angleški London, saj se slovenski zapis tega zemljepisnega imena kljub drugačni izgovarjavi ne razlikuje od zapisa v angleškem jeziku. Med slovenske eksonime v ožjem pomenu spadajo le slovenska zemljepisna imena, ki se povsem razlikujejo od izvornih endonimov, na primer Nemčija za *Deutschland* ali Carigrad za *Istanbul*, v širšem pomenu pa tudi zemljepisna imena, prevedena v slovenščino, na primer Skalno gorovje za *Rocky Mountains* ali Rumena reka za *Huang He*, podomačena oziroma poslovenjena zemljepisna imena, na primer Pariz za *Paris* ali Avstralija za *Australia*, in umetna zemljepisna imena, ki nimajo ustrezne izvorne oblike, na primer Panonska kotlina ali Amazonsko nižavje.

Štiriindvajseta knjiga zbirke Geografija Slovenija z naslovom »Slovenski eksonimi« je rezultat osem letnega dela Draga Kladnika, znanstvenega svetnika na Geografskem inštitut Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter njegovih sodelavcev Roka Cigliča, Maura Hrvatina, Draga Perka, Petra Repoluska in Mance Volk Bahun.

Temeljno gradivo za knjigo predstavljajo rezultati doktorskega dela Draga Kladnika z naslovom *Tuja zemljepisna imena v slovenskem jeziku; razvojni vidiki in problematika njihove rabe*, ki ga je avtor skupaj s sodelavci oplemenitil z raziskavo z naslovom *Slovenski eksonimi: metodologija, standardizacija, GIS*, ki sta jo sofinancirali Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije in Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Knjigo lahko razdelimo na tri glavne vsebinske dele. Prvi del je razdeljen na 6 poglavij. V uvodnem poglavju avtorji orišejo preučevanje eksonimov v Sloveniji ter knjigo umestijo v evropski okvir sorodnih publikacij. Sledita teoretično poglavje o eksonimih, njihovi definiciji, problematiki razmejevanja z endonimi ter o mednarodnih priporočilih in načelih rabe, ter metodološko poglavje o virih za zajem imen in merilih za njihovo vključevanje. V analitičnem poglavju o pogostnosti pojavljanj eksonimov je ponazorjena dejanska pogostnost ter razmerje med eksonimskimi in endonimskimi različicami imen. Na koncu vsebinskega dela sta še dve metodološki poglavji; prvo se nanaša na tabelarični prikaz eksonimov, drugo pa na njihov grafični prikaz.

Drugi vsebinski del predstavlja preglednica v katero je vključenih 3819 najpogosteje rabljenih eksonimov. Posamezen eksonim je opremljen z enajstimi kategorijami v stolpcih. Poleg zaporedne številke in eksonima oziroma podomačenega imena, so v preglednici naslednje kategorije: originalno ime, jezik originalnega imena, pomenski tip eksonima, tip podomačevanja, lega eksonima glede na celino oziroma ocean ter državo oziroma morje, zemljepisne koordinate ter koordinate na priloženih zemljevidih. Omenjeni preglednici je dodana še preglednica s 353 alonimi in istimi kategorijami kot so v prvi preglednici z izjemo koordinat na zemljevidih, saj alonimi na zemljevidih niso prikazani.

V tretjem delu knjige so na enainpetdesetih zemljevidih prikazani vsi v preglednici obravnavni eksonimi.

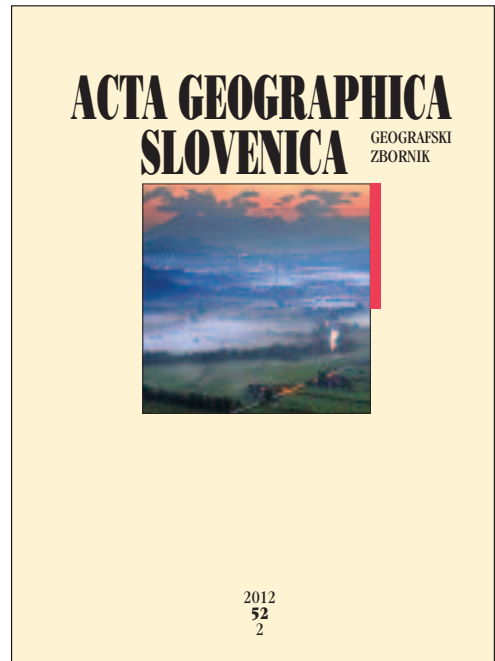
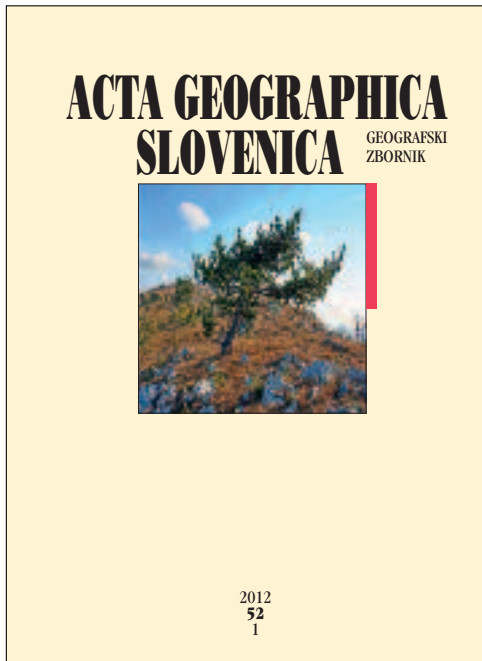
Knjiga bralca v prvi vrsti seznanja z občo problematiko tujih zemljepisnih imen. Njihova raba je neenotna, čeprav je bilo ugotovljeno, da se sčasoma razlike vendarle zmanjšujejo. Knjiga je pomemben prispevek k poenotenju rabe tujih zemljepisnih imen v javnih, strokovnih in znanstvenih krogih, kar bo omogočilo povsem nedvoumno identifikacijo poimenovanih posameznih pojavov in objektov. Nekateri slovenski eksonimi, ki jih predstavlja knjiga, zvenijo dokaj arhaično, a je kljub temu pomembno, da so

zabeleženi, saj je tako poskrbljeno, da ta pomemben segment slovenskega jezika ne bo utonil v pozabo. Knjiga prispeva ne le k ohranjanju jezikovne dediščine kot pomembnega vidika naše kulturne dediščine, temveč tudi k ohranjanju nacionalne identitete.

Matjaž Geršič

Acta geographica Slovenica/Geografski zbornik 52-1 in 52-2

Ljubljana 2012: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, sozaložnik SAZU, 463 strani, ISSN 1581-6613

Revija v letniku 52 prinaša sedemnajst znanstvenih prispevkov, osem v prvi in devet v drugi številki. V tokratnem letniku prevladujejo domači prispevki, pet pa je tujih, od katerih so štiri napisali srbski avtorji. Na splošno je bilo v zadnjih letnikih objavljeno več prispevkov iz Srbije, kar je po eni strani odraz sodelovanja med Geografskim inštitutom Antona Melika ZRC SAZU in nekaterimi sorodnimi srbskimi inštitucijami, po drugi strani pa tudi srbski sistem ocenjevanja raziskovalcev zahteva objave v revijah, ki so vključene v mednarodne indekse citiranja ter imajo faktor vpliva, teh pa v Jugovzhodni Evropi s področja geoznanosti ni prav veliko. Acti geographici Slovenici faktor vpliva (IF) med posameznimi letniki revije še relativno močno niha: IF za leto 2009 0,714; IF za leto 2010 0,346; IF za leto 2011 1,333 in IF za leto 2012 0,484. IF za leto 2011 je bil najvišji med vsemi slovenskimi revijami vključenimi v indekse citiranja.

Leta 2012 so vede o Zemlji praznovale posebno obletnico. Pred natanko sto leti sta namreč Alfred Wegener in Milutin Milanković, neodvisno drug od drugega, napisala dva za geoznanosti izredno pomembna članka. V njih sta razvila revolucionarni teoriji, ki temeljita na viziji premikanja kontinentov ter vplivu gibanja Zemlje, njene orbite in osi na stanje podnebja na njej. Njuna prispevka sta za vede

o Zemlji naredila to, kar je teorija evolucije naredila za biologijo, teorija relativnosti pa za fiziko. Oblikovala sta celovit pregled Zemljine dinamike tako z astronomskega kot zemeljskega vidika ter povzročila pravo revolucijo s tem, ko sta zavrgla ideji klimatološko samozadostne Zemlje in nepremičnih kontinentov. V počastitev te obletnice sta Aleksander Petrović (Filološka fakulteta Univerze v Beogradu) in Slobodan B. Marković (Prirodoslovno-matematična fakulteta Univerze v Novem Sadu) napisala uvodni prispevek za prvo številko z naslovom 'Cikli revolucije: kako sta Wegener in Milanković spremenila vede o Zemlji'. Prispevek nedvomno sodi med tiste, ki bi jim moral prebrati vsak, ki se zanima za to področje. Soroden članek z naslovom 'Alfred Wegener in rojstvo teorije o potovanju celin' je bil ob tej obletnici objavljen tudi v reviji *Proteus* (75-4). Tudi drugi prispevek z naslovom 'Ledenik Debeli namet od druge polovice 20. stoletja do danes' je napisal srbski avtor. Predrag Djurović (Geografska fakulteta Univerze v Beogradu) predstavlja ledenik Debeli namet na Durmitorju v Črni gori, ki je eden izmed dveh še obstoječih ledenikov v jugovzhodnem delu Balkanskega polotoka (drugi se nahaja v Prokletijah v Albaniji). Ledenik spada med male ledenike in je v tem pogledu soroden našima Triglavskemu ledeniku in Ledeniku pod Skuto. Glavni poudarek prispevka je, da spremembe velikosti Debelega nameata v zadnjega pol stoletja niso bile tako obsežne kot pri drugih ledenikih v Južni Evropi. Članek je neke vrste nadaljevanje članka istega avtorja izpred štirih let z naslovom 'Rekonstrukcija pleistocenskih ledenikov na Durmitorju v Črni Gori' (DOI: 10.3986/AGS49202). S področja fizične geografije je tudi tretji prispevek z naslovom 'Vplivni dejavniki umikanja flišnih klifov na slovenski obali, ki so ga napisali Ela Šegina, Blaž Komac in Matija Zorn (zadnja dva Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU). Članek med drugim prinaša pregled dejavnikov, ki vplivajo na hitrost umikanja klifov ob slovenski obali, aplikativna vrednost pa je v ocenah ogroženost posameznih odsekov obale zaradi pobočnih procesov. Četrta je prispevek Mitje Durnika z naslovom 'Vrednotenje udeležbe javnosti pri ocenjevanju okoljskih javnih politik: primer Slovenije in Kanade'. Participativni pristop je sigurno nekaj, za kar smo v Sloveniji imeli/imamo premalo posluha. Sledi prispevek Draga Kladnika in Davida Boleta (oba Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU) z naslovom 'O življenju slovenskih eksonimov in njihovem poznavanju v strokovni javnosti'. Članek med drugim obravnava življenjske cikle slovenskih eksonimov – od nastanka eksonima, njegove čedalje pogostejše rabe, pogoste in splošne rabe, čedalje redkeje rabe oziroma odmiranja, do odmrtnja in pozabe. Branislav S. Djurdjev, Daniela Arsenović, Stevan Savić (Prirodoslovno-matematična fakulteta Univerze v Novem Sadu) v naslednjem prispevku z naslovom 'Smrtnost v povezavi s temperaturami v Beogradu v obdobju 1888–2008' pišejo o soodvisnosti temperature in umrljivosti. V zadnjih dvajsetih letih je na primer njuna povezanost negativna. Sedmi je prispevek Iuliane Vijulie in sodelavcev (Geografska fakulteta Univerze v Bukarešti) z naslovom 'Ocena razdrobljenosti kmetijskih zemljišč v Romuniji – študija na primeru občine Izvoarele v okrožju Olt'. Iz prispevka je razvidno, da razdrobljenost kmetijskih zemljišč predstavlja resen problem, ki vpliva na kmetijsko proizvodnjo v najrodovitnejših delih Romunije. Zadnji prispevek v prvi številki ima naslov 'Privlačnost cest za nelegalno odlaganje odpadkov glede na pokrajinske razlike v Sloveniji' in so ga napisali Janez Matos (Društvo Ekologi brez meja), Krištof Oštir (Inštitut za antropološke in prostorske študije ZRC SAZU) in Jaka Kranjc (Društvo Ekologi brez meja). Potrdili so trditve starejših raziskav, da je bližina cest nadpovprečno privlačna za nelegalno odlaganje odpadkov. Glede pokrajinskih razlik pa so ugotovili, da reliefno razgibani in redkeje poseljeni pokrajinskoekološki tipi dosegajo tudi do desetkrat višje vrednosti indeksa privlačnosti za nelegalno odlaganje odpadkov kot ravninska in gosteje poseljena območja.

Drugo številko začenja prispevek Mateje Ferk (Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU) in Mateja Liparja (Naravoslovnotehniška fakulteta Univerze La Trobe) z naslovom 'Eogenetske jame v pleistocenskem karbonatnem konglomeratu v Sloveniji'. Avtorja obravnavata jame v gorenjskem konglomeratu, ki je razvojno še v zgodnji fazi diageneze. Gre do neke mere za nadaljevanje prispevka z naslovom '*Eogenetic caves in conglomerate: an example from Udin Boršt, Slovenia*', ki sta ga avtorja pred dvema letoma objavila v reviji *International Journal of Speleology* (40-1; DOI: 10.5038/1827-806X.40.1.7). Sledi mu prispevek Andreje Paušič in Andraža Čarnija (oba Biološki inštitut Jovana Hadžija ZRC SAZU) z naslovom 'Spremembe krajine na območju belokranjskega nizkega krasa v zadnjih 220 letih'. Gre za kla-

sično raziskavo sprememb rabe tal, s katerimi smo se v preteklosti pretežno ukvarjali geografi (glej letnike *Acte geographice Slovenice* 35, 42, 44-1, 45-1, 46-1), danes pa se s tem področjem ukvarjajo tudi druge vede, v tem primeru biologija. Tretji je prispevek Roka Cigliča in sodelavcev (Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU) z naslovom 'Kras kot kazalnik za določanje manj primernih območij za kmetijstvo'. Raziskava kaže velike, a nemalokrat neizkoriščene aplikativne možnosti geografije, saj so avtorji razvili poseben kazalnik, ki preprečuje, da bi slovenski kmetje na kmetijsko manj ugodnih kraških območjih bili, zaradi »togh« kazalnikov Evropske unije za določanje manj primernih območij za kmetijstvo, neupravičeno finančno oškodovani s strani evropskih kmetijskih finančnih spodbud. Četrty je prispevek Naje Marot (Urbanistični inštitut Republike Slovenije) in Jörna Harfsta (dresdenski Inštitut za okoljski urbani in regionalni razvoj) z naslovom 'Porudarski potenciali in razvoj nekdanjih rudarskih regij srednje Evrope: študiji primera iz Nemčije in Slovenije'. Avtorja obravnava značilnosti porudarskih potencialov in njihovo vlogo v regionalnem razvoju v nekdanjih rudarskih regijah. Peti je prispevek Nataše Kolega in Mojce Poklar (obe Harpha Sea) z naslovom 'Morfološka analiza slovenske obale s podatki lidarskega in sonarskega snemanja'. Avtorici s pomočjo natančnega daljinskega zaznavanja obravnava reliefne značilnosti slovenskega obalnega pasu, tako na kopnem (na primer klifi) kot v priobalnem pasu (na primer abrazijske terase). Predvsem pa je združitev lidarskih kopenskih podatkov s sonarskimi podvodnimi omogočila hkratno opazovanje procesov na stiku kopnega in morja. Sledi prispevek Davida Boleta in sodelavcev (Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU) z naslovom 'Celostno načrtovanje javnega potniškega prometa med mestom in regijo na primeru Ljubljane', v katerem avtorji opozarjajo na povezanost prometnega načrtovanja s poselitvenim vzorcem in posledično na potrebo po celostnem načrtovanju obeh – poselitvenega in prometnega sistema. Za vse, ki jih tovrstna problematika bolj zanima, pa je prav tako leta 2012 izšla monografija z naslovom 'Celostno načrtovanje javnega potniškega prometa v Ljubljanski urbani regiji' (Georitem 20, Založba ZRC; <http://giam2.zrc-sazu.si/sites/default/files/9789612544027.pdf>; glej knjižno poročilo v tej številki). Sedmi je prispevek Boštjana Kerblerja (Urbanistični inštitut Republike Slovenije) z naslovom 'Staranje doma s pomočjo informacijsko komunikacijskih tehnologij'. Kot odgovor na probleme, povezane s staranjem prebivalstva, so družbe v razvitih državah v obstoječe sisteme zdravstvenega varstva ter socialne in stanovanjske oskrbe starejših začele vključevati koncept staranja doma s pomočjo informacijsko komunikacijskih tehnologij. Avtor na podlagi literature podaja stanje na tem področju. Sledi prispevek Ljiljane Živković z naslovom 'K institucionalnemu in organizacijskemu okviru za razvoj Nacionalne prostorske podatkovne infrastrukture v Srbiji', katerega cilj je opredeliti primeren družbeni oziroma institucionalni ter organizacijski okvir za razvoj prostorske podatkovne infrastrukture v Srbiji. Zadnji je prispevek Maruše Nučič (Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU) z naslovom 'Interdisciplinarnost znanosti o trajnostnosti: časovna dinamika'. Avtorica prikaže interdisciplinarnost raziskovanja na področju znanosti o trajnostnosti v obdobju 1991–2011, ter izpostavi osrednjo vlogo okoljskih znanosti in tehnologij za razvoj tega področja, ne pozabi pa tudi opredeliti vlogo geografije na tem področju.

Kot vsi letniki revije od leta 1995 (letnik 35), je tudi tokratni prosto dostopen na spletni strani: <http://ags.zrc-sazu.si/>. Poleg tega je revija dostopna še prek nekaterih drugih spletnih portalov: *Geoscience e-Journals* (<http://paleopolis.rediris.es/geosciences/>), *Google scholar* (<http://scholar.google.si/>) in *EBSCOhost* (<http://www.ebscohost.com/>) ter v direktoriju prosto dostopnih znanstvenih revij DOAJ (*Directory of open-access journals*; <http://www.doaj.org/>) in Digitalni knjižnici Slovenije (<http://www.dlib.si>).

Matija Zorn

Janez Nared, Nika Razpotnik Visković (urednika):

Moving People: Towards Sustainable Mobility in European Metropolitan Regions

Potsdam 2012: Joint Spatial Planning Department Berlin-Brandenburg, 111 strani,

ISBN 978-1-934293-06-5

V zadnjem obdobju se v prometnih krogih čedalje bolj krepi mišljenje, da je treba preiti od ustaljene prakse zagotavljanja dostopnosti za osebne avtomobile k izboljševanju dostopnosti za ljudi. K temu sta veliko prispevala vse višja zavest o kakovosti življenjskega okolja in zahteve po gospodarski konkurenčnosti. Namesto prevoza z osebnimi avtomobili je sedaj v ospredju potreba po prevozu ljudi. Hierarhija prevoznih načinov narekuje, da je zlasti na območjih velike gostote poselitve, ki so značilna za metropolitanske regije, treba najprej spodbujati nemotorizirane oblike premikanja, kot sta hoja in kolesarjenje, nato javni potniški promet in šele na koncu najbolj netrajnosten osebni avtomobilski promet. V znanstveni literaturi ne manjka zgledov, ki kažejo, da se z zmanjševanjem intenzivnosti uporabe prevoznih načinov v tem vrstnem redu povečujeta tako kakovost življenja kot gospodarska konkurenčnost gosto poseljenih območij.

Kljub številnim dosežkom stroke, nove prometne rešitve marsikje vse prepočasi prihajajo v ospredje. Razlogov za to je več. V globalnem smislu to preprečuje predvsem močan naftno-industrijski lobi, ki s prodajo pogonskih goriv in osebnih avtomobilov kuje zajetne dobičke. Tej realnosti se je v praksi zelo težko izogniti. Svetovna kapitalistična logika narekuje, da se ponudba povečuje premosorazmerno s povpraševanjem, oglaševalska politika pa je skozi pretekla desetletja ustvarila močno potrebo po posedovanju in rabi osebnega avtomobila tudi v primeru, ko ta predstavlja samo statusni simbol. Če po eni strani priznamo poraz v bitki svetovnim igralcem s tega področja, s katerimi se je neposredno težko boriti, se moramo istočasno vprašati, kaj lahko na krajevni oziroma regionalni ravni naredimo, da ne izgubimo vojne. Tu je rešitev in vzvodov zagotovo več. Metropolitanske regije kot gonilne sile razvoja posedujejo zmogljivosti za načrtovanje, financiranje in udejanjanje novih prometnih rešitev. Prek

načrtovanja in udejanja lastne prometne politike lahko odločilno vplivajo na uporabo posameznih prevoznih načinov. S številnimi ukrepi je namreč mogoče tudi kratkoročno spreminjati še tako globoko zasidrane potovalne navade ljudi.

V tem oziru je posebnega pomena sodelovanje različnih metropolitanskih območij, s čimer prihaja do izmenjave dobrih praks in hitrejšega prehoda v nizkoogljično družbo. Dober primer tovrstnega povezovanja je mednarodni projekt *CATCH_MR* (*Cooperative Approaches to Transport Challenges in Metropolitan Regions*/Skupni pristopi k prometnim izzivom v metropolitanskih regijah; <http://www.catch-mr.eu/>), ki je bil v obdobju 2010–2012 financiran iz evropskega programa Interreg IVC. Z njim so predstavniki sedmih metropolitanskih regij (Oslo-Akershus, Göteborg, Berlin-Brandenburška, Dunaj-Spodnja Avstrija, Budimpešta, Ljubljana in Rim) iskali rešitve za trajnostno mobilnost v metropolitanskih regijah, ki naj bi prispevala k večji kakovosti življenja, konkurenčnosti gospodarstev in skladnejšemu regionalnemu razvoju.

Glavni izsledki projekta so zbrani v znanstveni monografiji *Moving People: Towards Sustainable Mobility in European Metropolitan Regions*. V kontekstu spodbujanja trajnostne mobilnosti se publikacija osredotoča predvsem na štiri glavna področja, in sicer: 1) zmanjševanje povpraševanja po prometu, zlasti z boljšo integracijo prostorskega in prometnega načrtovanja, 2) spreminjanje načina prevoza, posebej z izboljševanjem privlačnosti lokalnega javnega prometa, 3) povečanje rabe učinkovitih in nizkoizpustnih tehnologij v osebni in javni promet in 4) okrepljeno sodelovanje med metropolo in regijo pri skupnem načrtovanju. Navedene teme so bile v okviru projekta, ob uporabi metod participativnega planiranja, obravnavane na sedmih mednarodnih delavnicah, pri čemer je vsaka sodelujoča metropolitanska regija organizirala po eno. Za vsako od področij so predlagani številni ukrepi, ki naj bi vodili k povečanju trajnostne mobilnosti. Dodana vrednost temu je, da so vsi ukrepi podprti s primeri dobrih praks iz sodelujočih metropolitanskih območij. V okviru tega publikacija zelo dobrodošlo ponuja tudi medsebojno primerjavo njihovega geografskega konteksta, kar bralcu omogoča razumevanje posebnosti, v katerih posamezen prometni ukrep daje pozitivne rezultate.

Učenje na primerih dobrih praks lahko veliko pomaga pri razreševanju prometnih, gospodarskih, okoljskih in družbenih izzivov v metropolitanskih regijah. Omejevanje nenehne rasti osebnega avtomobilskega prometa in spodbujanje uporabe javnega potniškega prometa gotovo predstavlja pravo pot. To je toliko lažje doseči, če so na voljo preverjeni ukrepi, ki so se v določenih okoliščinah že izkazali za koristne. V prihodnjih tovrstnih raziskavah bi morda veljalo nekoliko več pozornosti nameniti še nemotoriziranim načinom prevoza, kot sta hoja in kolesarjenje, ki na zelo primeren način dopolnjujejo kolektivne trajnostne oblike prometa. Ne glede na to publikacija predstavlja odličen vir informacij za celostno urejanje prometa v gosteje poseljenih metropolitanskih regijah in jo je moč priporočiti v branje prostorskim in prometnim načrtovalcem, nosilcem odločanja na krajevni in regionalni ravni, ter vsem, ki jih zanima trajnostna mobilnost. Celotna monografija je dostopna na spletnem naslovu: http://www.catch-mr.eu/public/DB_Data/files/Downloads/Catch-MR_Guide_Towards-Sustainable-Mobility-in-MRs.pdf.

Jani Kozina